

Otvorená výzva DAJME PREDNOST' ŠKOLÁM A AKTIVITÁM PRE DETI A MLÁDEŽ

V čase pandémie sme doteraz opakovane voči deťom a mladým ľuďom zlyhávali. Na Slovensku deti a mládež zaplatili vysokú cenu za svoj príspevok k ochrane zvyšnej časti spoločnosti a dnes im to spoločnosť musí vrátiť.

Minister školstva, vedy výskumu a športu už minulé leto vyhlásil, že školy sa nebudú plošne zatvárať. To isté tvrdili odborníci podieľajúci sa na príprave pandemického plánu. Druhé stupne základných a stredné školy sa napriek týmto vyhláseniam zatvorili už 1,5 mesiaca po začiatku školského roka, zvyšok o dva mesiace neskôr, vysoké školy prezenčne nevyučovali vôbec. Od zatvorenia škôl verejnosť opakovane počúvala vyjadrenia lídrov a odborníkov, že školy sú prioritou. V novembri premiér oznámil, že sa celý Ústredný krízový štáb zhodol na tom, že hlavným cieľom je „dostať deti do škôl“, vo februári sa k tomu zaviazali všetci ministri.

Napriek tomu sa deti začali do škôl vracáť až v apríli a Slovensko sa zaradilo medzi európske krajiny [s najdlhšie zatvorenými](#) školami. Pri porovnaní 31 krajín OECD patrí Slovensku [3. miesto](#) v dĺžke zatvorenia stredných škôl už počas roka 2020 (po Kostarike a Kolumbii).

Opakovanie tejto situácie bude dôkazom rezignácie politikov, odborníkov a inštitúcií vo vzťahu k budúcnosti mladej generácie a chýbajúcej empatie a pochopenia pre potreby detí a mládeže. Nezatvárať školy však už nestačí. Deti nesmú byť ďalej obmedzované a diskriminované v oblasti vzdelávania, ani pri aktivitách rozvíjajúcich ich talent a záujmy. Rovnako je nevyhnutné pripraviť plán kompenzácií dôsledkov zatvorenia škôl a dlhodobej izolácie na vzdelanie, duševné a fyzické zdravie a rozvoj talentu detí a mladých ľudí.

Žiadame preto vládu SR a odborníkov podieľajúcich sa na opatreniach o nasledovné:

1. ZÁVÄZOK NEZATVÁRAŤ ŠKOLY MUSÍ BYŤ ZÁVÄZKOM VŠETKÝCH ČLENOV VLÁDY

Prísľub ministra školstva, že školy sa tento školský rok nebudú plošne zatvárať, musí byť záväzkom aj pre ostatných členov vlády a všetkých, ktorí sa podieľajú na príprave protipandemických opatrení. Školy musia byť skutočne prioritou. Akékoľvek zatváranie škôl či tried musí byť výnimočné, krátkodobé a posledné opatrenie, ktoré budeme, ak vôbec, zvažovať až po vyčerpaní všetkých ostatných možností. Predošlý školský rok ukázal, že **aj regionálny prístup ku školám môže spôsobiť až niekoľkomesačné rozdiely** v prístupe k právu na vzdelávanie.

2. MINIMALIZOVAŤ KARANTÉNU A ČAS, KEDY SÚ DETI MIMO ŠKOLY

Čas, ktorý deti a mladí ľudia strávia mimo školy kvôli karanténe spôsobenej kontaktom s pozitívne testovanou osobou musí byť skrátený na absolútne minimum napr. prostredníctvom neinvazívneho testovania a **podporou škôl pri riešení situácii** pri prípadnom výskyte infekcie (*intervenčné testovanie, podpora pri nahlasovaní na testy, osobitná podpora na RÚVZ SR pre školy, pedagogovia, deti, ale aj ich rodičia by mali mať možnosť sa bezplatne otestovať, aby aj týmto spôsobom chránili školy*).

3. NEDISKRIMINOVAŤ DETI A MLÁDEŽ V PRÍSTUPE K VZDELÁVANIU A ROZVOJOVÝM AKTIVITÁM

Deti a mladí ľudia nemôžu byť diskriminovaní v prístupe k vzdelávaniu, odbornej praxi a k aktivitám rozvíjajúcim ich talent či záujmy **na základe toho, či sú alebo nie sú zaočkovaní, resp. či sú alebo**

nie sú zaočkovaní ich rodičia. Študenti/ky všetkých stupňov škôl nesmú byť diskriminovaní ani **podľa študijných odborov.** Pre deti do 18 rokov je **diskriminačný aj režim OTP.**

4. POSKYTNÚŤ FINANČIE A PODPORU NA ZABEZPEČENIE POTRIEB ŠKÔL V SÚVISLOSTI S PANDÉMIOU

Učítelia, školy a ich zriaďovatelia musia dostať potrebné financie a podporu pri zabezpečení **personálneho a materiálno-technického vybavenia podľa ich potrieb** tak, aby boli schopní zvyšovať bezpečnosť školského prostredia, pomôcť deťom v zlepšení duševného a fyzického zdravia a v dobiehaní strát vo vzdelávaní. Je potrebné, aby sa na tejto podpore podieľalo nielen MŠVVaŠ SR, ale aj ostatné relevantné ministerstvá.

5. NEOBMEDZOVAŤ SKLADBU PREDMETOV, MIMOŠKOLSKÚ ČINNOSŤ A ROZVOJOVÉ AKTIVITY

Rozvoj detí a mladých ľudí prostredníctvom mimoškolskej činnosti v športových klubov, ZUŠ, CVČ, mimovládnych organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou, umeleckých súborov a ďalších zariadení nesmie byť obmedzovaný. Taktiež je dôležité neobmedzovať skladbu predmetov a aktivít na školách (*telesná výchova, predmety v odborných učebniach, krúžky v ŠKD a pod.*). Mnohé zariadenia i školy dokážu zabezpečiť svoj chod tak, aby deti nemuseli aj tretí školský rok prísť o činnosti rozvíjajúce ich talent a záujmy. Hygienici im musia naopak pomôcť pri nastavení pravidiel bezpečnej prevádzky.

6. PRIPRAVIŤ PLÁN KOMPENZÁCIÍ DOPADOV OPATRENÍ NA DETI A MLÁDEŽ

Vzhľadom na dopady pandémie a u nás prijatých opatrení na deti a mládež je nevyhnutné urýchlene pripraviť plán kompenzácií v oblastiach ako vzdelávanie, duševné a fyzické zdravie, záujmové činnosti, rozvoj talentu, príprava na zamestnanie a ďalšie. Na príprave a financovaní tohto plánu pre deti a mladých sa **musia podieľať všetky relevantné rezorty.**

Voči deťom a mladým ľuďom už nesmieme zlyhať. Dospelá a riziková populácia má dnes možnosti ako sa chrániť. Deti nesmieme viac používať ako prostriedky na ochranu iných, na znižovanie mobility či na zvyšovanie kolektívnej imunity.

SIGNATÁRI:

Andrea Hajdúchová, zakladateľka Iniciatíva Dajme deťom hlas, www.dajmedetomhlas.sk

Alena Petáková, prezidentka Združenie základných škôl Slovenska, www.zsss.stranka.info

Zuzana Horváthová, predseda, Asociácia základných umeleckých škôl Slovenskej republiky „EMU-Slovakia“, www.emu-slovakia.sk

Viera Grohová, zakladateľka, Fórum proaktívnych škôl, www.kvalitneskolstvo.sk

Juraj Lizák, riaditeľ, Rada mládeže Slovenska, www.mladez.sk

Kristián Krivda, prezident, Aliancia stredoškôľakov, www.alianciastredoskolakov.sk

Veronika Poklembová, riaditeľka, ETP Slovensko, www.etp.sk

Vlado Rafael, riaditeľ, oz eduRoma – Roma Education Project, www.eduroma.sk

Kristián Berecz, Soňa Koreňová, OZ Cesta mladých, www.cesta-mladych.webnode.sk

Ladislav Baranyai, Školský network - Podpora škôl na ceste ich autonómneho rozvoja, www.skolskynetwork.sk

Michal Rehúš, analytik, Centrum vzdelávacích analýz, www.vzdelavacieanalyzy.sk

Martina Kolesárová, výkonná riaditeľka, Nadácia Pontis, www.nadaciapontis.sk

Andrea Erdősová, Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava, www.osf.sk

Ivana Poláčková, riaditeľka, Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica, www.zivica.sk
Matej Stuška, výkonný riaditeľ, OZ Rodicia.sk, www.ozrodicia.sk
Jana Kišoňová, riaditeľka, Freedu – vzdelávacie centrum, www.freedu.sk
Zuzana Pavlíková, zakladateľka Eduworld, www.eduworld.sk
Daniela Čorbová, Deti nepočkajú, www.kvalitneskolstvo.sk
Ivan Šulek, prezident, Slovenská plavecká federácia, www.swimmsvk.sk
Anton Siekel, prezident, Slovenský olympijský a športový výbor, www.olympic.sk
Gabriel Galgóci, prezident, Americká obchodná komora v SR, www.amcham.sk

PRÍLOHA: Podrobnejšie k požiadavkám

1. ZÁVÄZOK NEZATVÁRAŤ ŠKOLY MUSÍ BYŤ ZÁVÄZKOM VŠETKÝCH ČLENOV VLÁDY

Oznámenie ministra školstva, vedy výskumu a športu SR, že školy nebude svojim rozhodnutím plošne zatvárať, je chvályhodné. Avšak toto vyhlásenie sme počuli pred rokom nielen od ministra školstva, ale aj od odborníkov pripravujúcich pandemický plán. V novembri deklaroval prioritu vrátiť deti do škôl Ústredný krízový štáb, vo februári Vláda SR.

Ambíciu rozhodovať o zatvorení škôl však môžu mať iné inštitúcie na celoštátnej či lokálnej úrovni, ktorých prioritou nie je realizovať právo na vzdelávanie. Žiadame preto, aby záväzok prijímať včas také riešenia, ktoré udržia fungovanie kľúčových priorít: zdravotníckych zariadení a škôl, bol rešpektovaný všetkými inštitúciami a tiež poradnými orgánmi.

Skúsenosti z minulého školského roka ukazujú, že aj regionálny prístup ku školám môže spôsobiť až niekoľko mesiacov trvajúce rozdiely v prístupe k vzdelávaniu. V januári 2021 vyše 30 organizácií vo výzve [Dajme prednosť školám I.](#) žiadalo, aby mali školy výnimku z covid automatu a otvárali sa plošne ako prvé. Výnimku dostali až 17. mája 2021, keď na návrat k prezenčnej výučbe stále čakali deti nad 10 rokov v bordových okresoch Sobrance či Myjava a stredoškólači v 23 červených okresoch. Žiaci druhého stupňa základných škôl v okresoch s najlepšou epidemiologickou situáciou sa vrátili 26. apríla 2021. Ak by školy nedostali výnimku, rozdiely by boli ešte extrémnejšie, napr. stredoškólači v okrese Myjava, ktorý zostal červený až do konca júna, by si išli do školy len pre vysvedčenie. Otvorením škôl nedošlo na Slovensku k zhoršeniu epidemiologickej situácie, čo potvrdilo skúsenosti iných európskych krajín.

2. MINIMALIZOVAŤ KARANTÉNU A ČAS, KEDY SÚ DETI MIMO ŠKOLY

Po bezprecedentnej dĺžke zatvorenia škôl je dnes nutné minimalizovať čas, ktorý deti strávia mimo školy. Jedno dieťa s podozrením na infekciu nemôže paralyzovať celú triedu vo vzdelávaní, ani v záujmových aktivitách. Je nevyhnutné skrátiť čas karantény (dnes sa počíta so 14 dňami aj pre kontakty pozitívneho dieťaťa) na čas minimálne potrebný pre otestovanie a po otestovaní umožniť deťom návrat do kolektívu. Pre deti musia byť k dispozícii neinvazívne testy.

Školy potrebujú pre tento cieľ pomoc – rýchle a dostupné intervenčné testovanie, resp. pomoc pri rýchlom nahlasovaní a otestovaní triedy, podporu na RÚVZ SR, aby dokázali rýchle získať potrebné

informácie. Pedagógovia, deti aj rodičia bez ohľadu na očkovanie by mali mať k dispozícii bezplatné testy, aby mohli pri neistote overiť okamžite svoj zdravotný stav a chránili tak bezpečnosť škôl.

Čas strávený mimo školy musíme znížiť aj vzhľadom na to, že väčšina žiakov a žiačok strávila posledné dva roky mimo školy až polovicu času. Už pred 2. vlnou pandémie pritom renomované inštitúcie ako [WHO](#) či ECDC upozorňovali, že zatvorenie škôl a sociálna izolácia má u detí a mládeže horšie dôsledky, ako ochorenie Covid-19. Preto odporúčali, aby zatváranie škôl bolo opatrením, ktoré sa implementuje v krajnom prípade a na limitovaný čas. Pri týchto odporúčaniach [zotrvávajú i dnes](#): *“školy sú nenahraditeľnou časťou spoločnosti a života detí, zatváranie škôl musí byť úplne posledným opatrením, ktoré prichádza do úvahy až potom ako boli použité iné opatrenia na zamedzenie šírenia choroby.”* Najmä západoeurópske krajiny sa ich odporúčaniami riadili. Slovensko postupovalo inak a dôsledky potvrdzujú, že náš prístup bol nesprávny a nepriniesol želaný efekt: neochránili sme rizikové skupiny ([SR patrílo](#) v polovici roka 2021 po 2. vlne pandémie 11. miesto v relatívnom počte obetí, 21. miesto v počte úmrtí na počet pozitívnych prípadov), zato spôsobil obrovské škody na zdraví mladej generácie a mal výrazné dopady na jej budúcnosť, s čím sa bude naša krajina dlho vyrovnávať.

3. NEDISKRIMINOVATĚ DETI A MLÁDEŽ V PRÍSTUPE K VZDELÁVANIU A ROZVOJOVÝM AKTIVITÁM

Právo na vzdelávanie je garantované ústavou všetkým deťom bez rozdielu a nie je možné ho ničím podmieňovať. Prístup krajín k očkovaniam detí od 12 rokov sa líši, európske krajiny k nemu nepristupujú plošne, rozhodnutie ponechávajú na rodičoch, či priamo upozorňujú, že pre plošné očkovanie tejto vekovej kategórie nie je dost' dát, deti sú najmenej riziková skupina, mali by sa brať do úvahy primárne benefity pre konkrétne dieťa ([Európska lieková agentúra](#), [WHO](#), [VB - Joint Committee on Vaccination and Immunisation](#)). [Komplexná štúdia](#) vedcov z University College London a University of York, Bristol a Liverpool, ktorá analyzovala údaje o hospitalizáciách detí na Covid-19 a na iné ochorenia za 12 mesiacov pandémie potvrdila, že „riziko, že deti vážne ochorejú alebo zomrú na Covid, je extrémne nízke“, čo odporúčajú politikom zohľadniť pri opatreniach vo vzťahu k deťom a ich vakcinácii.

Kľúčové je sústrediť sa na dostupnosť očkovania pre rizikové kategórie. Benefity a riziká pre každé dieťa musia zväžiť rodičia, ktorí ako zákonní zástupcovia nesú zodpovednosť za toto rozhodnutie. Toto rozhodnutie rodičov sa nesmie stať základom diskriminácie detí v prístupe ku vzdelávaniu či rozvoju ich schopností. Takisto je potrebné zabrániť tomu, aby vakcinácia vytvárala neinkluzívne prostredie na školách a priestor na šikanu či vyčleňovanie detí.

[Covid automat](#) schválený vládou SR dňa 10. 8. 2021 diskriminuje študentov vysokých škôl už od druhej fázy („ostrážitosť“) na základe študijného odboru, keď sa limitácia počtu účastníkov prezenčného vzdelávania netýka študentov zdravotníckych odborov. Diskriminácia v prístupe ku vzdelávaniu, prednáškam či praxi podľa študijného odboru je neprípustná.

Režim OTP je pre deti do 18 rokov, za ktoré rozhodujú rodičia, diskriminačný a bude spôsobovať praktické problémy (napr. pri dovŕšení 12 rokov, dostupnosť testov a pod.).

4. POSKYTNÚŤ FINANCIU A PODPORU NA ZABEZPEČENIE POTRIEB ŠKÔL V SÚVISLOSTI S PANDÉMIU

Materským, základným a stredným školám bola pred začiatkom školského roka prisľúbená suma 4,5 mil. eur na zvyšovanie bezpečnosti prostredia. Je to suma absolútne neprimeraná významu vzdelávania pre spoločnosť.

Minulý rok bolo na hygienu na ZŠ a SŠ vyčlenených 16,5 mil eur. [Např. Írsko](#) s porovnateľným počtom obyvateľov už pred 2. vlnou investovalo 380 mil. eur do opatrení na zvýšenie bezpečnosti v školách (úpravy priestorov na menšie kolektívy, posilnenie personálu o pracovníkov pre bezpečnosť a hygienu, psychológov, aj asistentov, nahrádzajúcich učiteľov z rizikových skupín. V januári 2021 pribudli vo všetkých triedach čističky vzduchu či zariadenia monitorujúce CO2.) Pri prepočítaní podľa HDP na obyvateľa sme na Slovensku mali takto investovať do škôl viac ako 85 miliónov eur. Bezpečnosť škôl a „wellbeing“ žiakov a učiteľov je kľúčová téma vo vyspelých krajinách.

U nás opatrenia do zvyšovania bezpečného prostredia na školách (germicídne žiariče, čističky vzduchu, monitoring CO2 a pod) zostalo na pleciach zriaďovateľov a škôl, ktoré ich realizovali na vlastné náklady podľa svojich možností. Preto je potrebné zvýšiť financie pre školy (např. navýšením normatívu na žiaka) a ponechať rozhodnutie o tom, čo v čase zvýšených nákladov počas pandémie potrebujú na ne a poskytnúť im podporu pri obstaraní. Rovnako považujeme za dôležité upozorniť na to, že učitelia sú unavení a školy čelia problému udržať kvalitných učiteľov či získať nových, preto sú aj počas pandémie dôležité opatrenia, ktoré posilnia a stabilizujú učiteľské kolektívy, nie spôsobia ich ďalšie odchody. Vzhľadom na to, že aj v tomto školskom roku môžu deti časť štúdia stráviť na dištančnom vzdelávaní, musí štát pomôcť učiteľom i deťom s potrebným technickým vybavením.

Do podpory škôl, učiteľov a študentov musia byť zapojené aj ďalšie relevantné ministerstvá, najmä MF SR, nakoľko financovanie týchto opatrení presahuje rozpočtovú kapitolu MŠVVaŠ SR. Musia byť už súčasťou prípravy nového štátneho rozpočtu na rok 2022.

5. NEOBMEDZOVAŤ SKLADBU PREDMETOV, MIMOŠKOLSKÚ ČINNOSŤ A ROZVOJOVÉ AKTIVITY

Covid automat prijatý vládou 10.8.2021 počíta s obmedzovaním počtu detí v ZUŠ, jazykových školách, kluboch, CVČ a pod. Väčšina detí strávila počas posledných dvoch školských rokov vyše 10 mesiacov mimo školy a bez prístupu do športových klubov, ZUŠ, či iných záujmových zariadení. Dnes musia deti dostať prednosť a nemôžu byť v prístupe k rozvojovým činnostiam diskriminované na základe očkovania - menšie deti sa ani nemôžu očkovať, pri starších deťoch je nutné pri každom jednotlivcovi zvážiť v prvom rade zdravotné benefity očkovania, nie rozhodovať sa pod nátlakom a obavou z obmedzenia rozvojových aktivít. Dodnes tiež nie je jasné, ako bude zabezpečená pri týchto činnostiach dostupnosť neinvazívneho testovania detí.

Ministerstvo školstva rovnako neodporúča organizovať školy v prírode, lyžiarske výcviky či iné kolektívne akcie. Nevidíme dôvod prečo by sa nemohli organizovať v režime, ktorý bol navrhnutý odborníkmi pri letných táboroch (bezplatné otestovanie detí pred nástupom).

6. PRIPRAVIŤ PLÁN KOMPENZÁCIÍ DOPADOV OPATRENÍ NA DETI A MLÁDEŽ

Napriek včasným a opakovaným upozorneniam psychológov/čiek a psychiatrov/čiek dnes dopady izolácie na duševné zdravie detí a mladých ľudí niektorých šokujú. Nárast počtu pacientov potvrdzujú psychiatrické kliniky napriech Slovenskom. Na psychiatrickej klinike Národného ústavu detských chorôb v Bratislave sa počas pandémie [počet akútnych ochorení](#) zdvojnásobil a takmer dvojnásobne narástli pokusy o samovraždy. Rovnakú skúsenosť hlásia [ďalšie nemocnice](#). Enormné nárasty kontaktov zaznamenali krízové linky, např. [ipecko.sk](#) [v 1. polroku 2021](#) až 36 722 kontaktov. Z prieskumu, ktorý medzi vysokoškolskými študentmi [realizovala Univerzita Komenského](#) v Bratislave vyplynulo, že až 72 % z nich pociťuje zhoršenie psychického zdravia. Vznik a rozvinutie duševnej poruchy v detstve pritom

často [vedie až k invalidite](#). Protipandemické opatrenia tak môžu mať pre deti a mládež dlhotrvajúce či celoživotné dôsledky. Slovensko dlhodobo zápasí s nedostatkom pedopsychológov a pedopsychiatrov, chýbajú denné stacionáre a doliečovací zariadenia. Aktuálna kritická situácia sa však nepremietla do urgentného hľadania riešení.

Plán riešenia dopadov izolácie na deti a mladých ľudí nevidíme ani v ďalších oblastiach ako sú fyzické zdravie, vzdelávanie či praktické zručnosti. Podľa reprezentatívneho [prieskumu OZ Rodičia.sk](#) sú až tri štvrtiny ľudí presvedčené, že obmedzenie športových a pohybových aktivít počas 2. vlny pandémie malo veľmi negatívny a skôr negatívny vplyv na duševné a fyzické zdravie detí a mládeže. Vyše 20 organizácii preto už pred letom [adresovalo vláde výzvu](#) „Pohyb a šport patrí k deťom, patrí do škôl!“ aby venovala pozornosť športu na školách a obnove športovísk.

Pozornosť nie je venovaná ani dobiehaniu praktických zručností a ani otázke, koľko študentov predčasne ukončilo štúdium na strednej či vysokej škole a akú pomoc potrebujú. Predčasným ukončením štúdia sú pritom ohrozené najmä deti z chudobného prostredia a dievčatá. Na riziko však [upozornil prieskum](#) *Študentskej rady vysokých škôl a Slov. akreditačnej agentúry pre vysoké školstvo, podľa ktorého vyše 62 % študentov reportovalo pokles príjmu z práce a brigád popri štúdiu a 23 % priznalo, že bude potrebovať finančnú pomoc, aby mohli pokračovať v štúdiu.*)

MŠVVaŠ SR stále nezverejnilo informácie koľko detí nemalo prístup k vzdelávaniu v 2. vlne pandémie. Dostupné sú [dáta z prieskumu](#) Centra vzdelávacích analýz a Komenského inštitútu, podľa ktorých sa len na 2. stupni základných škôl nezapájal do dištančného vyučovania každý desiaty žiak/žiačka. ČR sa medzitým pozrela už aj na to, koľko detí predčasne ukončilo štúdium na základných umeleckých školách. [Viac ako polovica ZUŠ](#) potvrdila: *“výrazné zvýšenie podielu žiakov, ktoré predčasne ukončili štúdium“*.

Dramatické zhoršenie fyzického zdravia potvrdzujú merania Českého olympijského výboru a Slovenského olympijského a športového výboru. [ČOV upozorňuje](#) na výskumy potvrdzujúce vzťah medzi poklesom športovej aktivity detí a dospievajúcich a celkovou spokojnosťou so životom počas pandémie. Uvádza aj výsledky štúdie na mladých športovcoch v Prahe a Ostrave, ktoré potvrdzujú u väčšiny z nich nárast telesného tuku. Na [pokles pohybových schopností](#) detí upozorňuje analýza Slovenského olympijského a športového výboru a dáta po 2. vlne, ktoré sumarizuje sú alarmujúce. Dopady pandémie na deti a mládež vo všetkých oblastiach si vyžadujú dôkladné analýzy a plán opatrení, na ktorom sa musia podieľať všetky rezorty a relevantné inštitúcie.